

INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA "BAYRAM" LEKSIK-
SEMANTIK MAYDONINING LINGVOMADANIY TAVSIFI

Mengboyev Azizbek Alijon o'g'li

Termiz iqtisodiyot va servis universiteti

Annotatsiya: Mazkur maqolada ingliz va o'zbek tillaridagi "bayram" tushunchasi bilan bog'liq leksik-semantik maydonning lingvomadaniy jihatlarini tahlil qilinadi. Bayramlarning ma'nosi, turlari va ularning madaniy kontekstdagi o'rni har ikki tildagi o'xshashliklar va farqlar asosida o'rganiladi. Bayramlarning tili va an'anaviy xususiyatlari orqali millatlarning madaniy merosi va dunyoqarashi haqida ma'lumotlar keltiriladi.

Kalit so'zlar: bayram, leksik-semantik maydon, lingvomadaniy tahlil, madaniy an'analar.

"**Bayram**" tushunchasi har bir millat va madaniyatning muhim qismi bo'lib, xalqning tarixiy, madaniy va diniy qadriyatlarini aks ettiradi. Ingliz tilida "**holiday**," "**festival**," "**celebration**" kabi atamalar bu tushunchani ifodalasa, o'zbek tilida "bayram," "qutlov," "tantana" kabi so'zlar orqali turli bayramlarga munosabat bildiriladi. Mazkur maqolada ushbu so'zlar va ular bilan bog'liq bo'lgan madaniy tafsilotlar o'rganiladi[1].

Holiday: asosan rasmiy dam olish kunlarini, jumladan, Milliy bayramlar (National Holidays) va Rojdestvo (Christmas) kabi diniy bayramlarni anglatadi.

Festival: san'at, musiqa yoki an'analarga bag'ishlangan tadbirlarga nisbatan ishlatiladi (masalan, Glastonbury Festival).

Celebration: har qanday bayramni nishonlashni o'z ichiga oladi, jumladan shaxsiy tantanalarni (tug'ilgan kun, yubiley).

Bayram: umumiy ma'noda har qanday tantanali kunni anglatadi. Bunda diniy (Ramazon hayiti, Qurbon hayiti) va milliy (Mustaqillik kuni, Navro'z) bayramlar ham nazarda tutiladi.

Qutlov: bayram munosabati bilan yaqinlarga aytilgan tilaklar.

Tantana: keng ko'lamli nishonlash va shodlik.

Ingliz tilidagi bayram atamalari dunyoviy va diniy ma'nolarni qamrab olgan holda, turli madaniy va tarixiy jihatlarini ifodalaydi. Quyida ba'zi mashhur bayramlar va ularning mazmuni haqida batafsil ma'lumot keltiriladi:

Christmas (Rojdestvo)

– Iso Masihning tug'ilgan kunini nishonlashga bag'ishlangan bayram. Bu bayram xristianlik e'tiqodiga asoslangan bo'lib, butun dunyoda keng nishonlanadi. Bayram ramzlari sifatida bezatilgan archalar, Santa Claus (Qorbobo) va sovg'alar berish an'analari mavjud.

Easter (Pasxa)

– Iso Masihning qayta tirilishiga bag'ishlangan xristian bayrami. Ushbu bayramda tuxum bo'yash va tuxum topish o'yinlari keng tarqalgan bo'lib, tuxum yangi hayotning ramzi sifatida qabul qilinadi[2].

Thanksgiving (Shukronalik kuni)

– AQSh va Kanadada hosil uchun shukronalik bildirish bayrami. Oilaviy kechki ovqatlar, ayniqsa, kurka go'shti, qovoq pirogi va shirinliklar bayram taomi sifatida tayyorlanadi. Bayramning kelib chiqishi dastlabki ko'chmanchilarning hosil bayramlariga borib taqaladi.

Halloween

– Har yili 31-oktabrda nishonlanadigan bayram. U dastlab keltlar madaniyatiga xos bo'lib, hozirda dunyoviy tus olgan. Bayram paytida odamlar turli qo'rqinchli liboslar kiyib, shirinliklar yig'ishadi va qorong'ulik bilan bog'liq mavzularni aks ettiruvchi tantanalar o'tkazishadi[3].

New Year's Eve (Yangi yil arafasi)

– Har yili 31-dekabrda nishonlanadi. Yangi yilni kutib olish uchun turli kechalar, salyutlar va tadbirlar o'tkaziladi. Bu dunyoviy bayram bo'lib, butun dunyo xalqlari tomonidan nishonlanadi.

St. Patrick's Day

– Irlandiya homiysi avliyosi St. Patrickga bag'ishlangan bayram. Bu kun yashil

rangdagi liboslar kiyish, yonbosh turlar tashkil qilish va Irlandiya madaniyatini ulug'lash bilan ajralib turadi.

Valentine's Day (Sevishganlar kuni)

– 14-fevralda nishonlanadi. Sevgi va romantik munosabatlarni ulug'lash bayrami bo'lib, gul, shokolad va tabriknomalar almashish an'anasi keng tarqalgan.

Independence Day (Mustaqillik kuni)

– 4-iyul AQShda Mustaqillik kuni sifatida nishonlanadi. Bu kuni turli paradlar, salyutlar va oilaviy yig'ilishlar o'tkaziladi.

Labor Day (Mehnat kuni)

– AQShda sentabr oyining birinchi dushanbasida nishonlanadi. Ishchilarning huquqlarini e'tirof etish va dam olish kuni sifatida keng tan olingan.

Mother's Day va **Father's Day** (Onalar kuni va Otalar kuni)

– Onalar va otalarga hurmat ko'rsatish maqsadida alohida kunlar belgilangan. Onalar kuni may oyining ikkinchi yakshanbasida, otalar kuni esa iyun oyining uchinchi yakshanbasida nishonlanadi.

O'zbek madaniyatida bayramlarning milliy va diniy shakllari asosiy o'rin tutadi. Masalan: **Navro'z** – bahor bayrami bo'lib, qadimgi an'analar bilan bog'liq. Bu bayram xalqning yangilanish va tabiat bilan uyg'unlik g'oyalarini aks ettiradi.

Qurbon hayiti – musulmonlar uchun asosiy diniy bayram bo'lib, qurbonlik qilish va xayriya qilish orqali ijtimoiy bag'rikenglik targ'ib etiladi. Ingliz tilida "holiday" ko'pincha dam olish kunlari bilan bog'liq bo'lsa, o'zbek tilida "bayram" kengroq ma'noga ega. Masalan, "holiday" so'zi ish bilan bog'liq dam olish kunlarini ham anglatishi mumkin[4].

Ingliz tilidagi "festival" ko'proq san'at va musiqa tadbirlarini ifodalaydi. O'zbek tilida "festival" so'zi ham qo'llaniladi, ammo "tantana" so'zi milliy ruh bilan boyitilgan.

Ingliz tilida "Christmas" kabi bayramlar diniy an'analarni aks ettirsa, o'zbek tilida "Ramazon hayiti" va "Qurbon hayiti" kabi bayramlar muhim o'rin tutadi. Ingliz va o'zbek tillaridagi "bayram" tushunchasi har ikki tilning madaniyati, dunyoqarashi va tarixiy rivojlanishini keng qamrovda aks ettiradi. Ingliz tilida

bayramlar ko'pincha dunyoviy tusga ega bo'lib, Rojdestvo, Pasxa kabi xristianlik bilan bog'liq bayramlar ham keng nishonlanadi[5]. Shu bilan birga, zamonaviy global madaniyat ta'sirida Halloween va Thanksgiving kabi bayramlar ham keng tarqalgan. O'zbek tilida esa bayramlar asosan diniy va milliy qadriyatlarga asoslangan bo'lib, Ramazon hayiti, Qurbon hayiti kabi islomiy bayramlar va Mustaqillik kuni, Navro'z kabi milliy bayramlar alohida o'rin tutadi. Qiyosiy tahlil shuni ko'rsatadiki, ingliz tilidagi bayramlar ko'proq turli xil ijtimoiy va diniy qatlamlar bilan bog'liq bo'lsa, o'zbek tilida ular xalqning tarixiy ildizlari va an'anaviy qadriyatlarini ko'proq yoritib beradi. Bayramlar odatlari, tantanalari va ularni nishonlashdagi farqlar orqali har bir madaniyatning o'ziga xosligini yanada teran anglash mumkin. Ushbu tahlil nafaqat tilshunoslik, balki madaniyatlararo muloqot uchun muhim ahamiyatga ega. Turli xalqlar bayramlariga oid bilimlarning chuqurroq o'rganilishi xalqlar o'rtasidagi o'zaro tushunishni kuchaytirib, madaniy ko'priklar yaratishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, bu tadqiqot til va madaniyatning bir-biriga uzviy bog'liq ekanligini yana bir bor tasdiqlaydi.

BIBLIOGRAFIYA

1. CRYSTAL, D. (2003). ENGLISH AS A GLOBAL LANGUAGE. CAMBRIDGE UNIVERSITY PRESS.
2. O'ZBEKISTON MILLIY ENSIKLOPEDIYASI. (2000). TOSHKENT.
3. KUNIN, A.V. (1996). ANGLIYSKAYA FRAZELOGIYA. MOSKVA: VYSSHAYA SHKOLA.
4. O'ZBEK XALQINING URF-ODATLARI VA AN'ANALARI HAQIDA MAQOLALAR TO'PLAMI. (2018). TOSHKENT.
5. MERRIAM-WEBSTER DICTIONARY. (2020).